

عنوان:

روش تربیت سیاسی عصر غیبت در سیره معصومین علیه السلام

نام و نام خانوادگی:

زهرا زارعی

چکیده

تربیت سیاسی پروه‌ای که توسط آن، افراد در زندگی شخصی و جامعه معین با نظام سیاسی آشنا شده، تربیت سیاسی عصر غیبت روشی از تربیت است که زمینه ساز کسب دانش سیاسی و قدرت تحلیل سیاسی و افزایش انگیزه و مشارکت افراد جامعه در مسائل سیاسی در یک مسیر تدریجی و پایدار است. که روش‌های مختلفی دارد و می‌توان آنها را به وسیله بُعد فردی و بُعد جامعه تقسیم نمود.

در آیات و روایات معصومین علیه السلام از تربیت عاطفی به صراحت سخن گفته شده همچنین کتاب‌های معتبری در این زمینه از جمله: وسائل الشیعه، الکافی، مکیال المکارم غررالحکم و دُرر الکلم، کمال الدین و تمام النعمه، حماسه سیاسی و حماسه اقتصادی از منظر آیات و روایات، دانشنامه امام مهدی (عج) و ... اشاره کرد. کمرنگ بودن تربیت سیاسی مردم در این عصر و سوالات فراوان در مورد آن، باعث ضرورت انتخاب این موضوع شده روش تحقیق نقلی و حیانی، تبیینی، موضوع محور، میان رشته‌ای، محیطی و محدود می باشد.

کلید واژه: تربیت سیاسی، عصر غیبت، سیره معصومین، فرد، جامعه

سطح ۲ حوزه علمیه، امام خامنه ای مد ظله العالی

مقدمه

تربیت سیاسی یکی از روش‌های پرورش افراد آگاه متعهد و شایسته که در برابر جامعه و دیگر افراد خود را در درگاه الهی مسئول می‌دانند و با فعالیت‌های سیاسی در جامعه و عصر غیبت به وظایف خویش عمل می‌کنند. روش؛ ویژگی یک موضوع را از دیگر موضوع‌ها متمایز می‌سازد. سرچشمه تربیت سیاسی از دین اسلام گرفته شده است. دانستن روش تربیت سیاسی عصر غیبت در سیره معصومین(ع) باعث ظلم ستیزی می‌شود. با ببینش و عمل والدین و آگاهی دادن به بیدار کردن وجدان‌ها فرزندی ظلم ستیز در زندگی فردی و اجتماعی پرورش خواهد یافت. این موضوع دارای اهمیت و ضرورت زیادی است به خاطر اینکه ظلم ستیزی در زندگی فردی و اجتماعی بهترین روش مقابله با دشمنان است. باعث احساس عزت و افتخار، پیشرفت جامعه و ... خواهد شد. هدف این است که برای تربیت سیاسی عصر غیبت در سیره معصومین(ع) والدین باید فرزندان خود را از کودکی فردی ظلم ستیز پرورش دهند که در برابر ظلم سکوت نکرده و عملکردی مثبت داشته و در آینده از یاران امام عصر خویش باشد. از منابع عام و کتابخانه‌ای از جمله: وسائل الشیعه، الکافی، مکیال المکارم، غرر الحکم و دُرر الکلم، کمال الدین و تمام النعمه، حماسه سیاسی و حماسه اقتصادی از منظر آیات و روایات، دانشنامه امام مهدی(عج) و ... استفاده شده است. سوال اصلی تحقیق روش تربیت سیاسی عصر غیبت در سیره معصومین علیه السلام است. سوالات فرعی تحقیق؛ بُعد فرد و بُعد جامعه در تربیت سیاسی است که به همه این سوالات پاسخ داده شده. فریضه آن صبر و بردباری باعث تربیت صحیح سیاسی می‌شود. پیش فرض تربیت سیاسی شامل فرد و جامعه می‌شود. روش تحقیق آن تبیینی، موضوع محور، میان رشته‌ای، محیطی و محدود، نقلی و حیانی است چون در آیات و روایات در مورد آن بحث شده است. نقلی تاریخی است چون از آن زمانی که بشر خلق شده است تربیت سیاسی هم خلق شده. واژه‌های کلیدی شامل تربیت سیاسی، عصر غیبت، سیره معصومین، فرد و جامعه می‌شود. روش تربیت بر فرد آن شامل: خودسازی و آمادگی فردی، منتظر و به یاد امام بودن، دعا برای تعجیل ظهور، صبر و بردباری، ظلم ستیز بودن، اهل مطالعه بودن. روش تربیت بر جامعه: آماده سازی مردم برای ظهور و اهمیت حضور امام، کمک به مظلومان و نیازمندان عالم، پیروی از ولایت فقیه، مشارکت و فعالیت عموم افراد جامعه در صحنه‌های سیاسی، بصیرت افزایی، تربیت سرباز برای ظهور منجی عالم، عبرت آموزی از تاریخ.

در این مقاله در مورد روش تربیت سیاسی عصر غیبت در سیره معصومین (ع) تحقیق شده که به دو حوزه روش تربیت بر فرد و روش تربیت بر جامعه تقسیم شده در این بخش به حوزه روش تربیت سیاسی بر فرد پرداخته خواهد شد.

۱) خودسازی و آمادگی فردی

یکی از روش‌های تربیت سیاسی عصر غیبت؛ منتظر را متوجه یک پیشوا و خلیفه الهی می‌کند که با قیام ایشان وضع جهان تغییر خواهد کرد و جان تشنگان معرفت به زلال ناب معنویت او؛ سیراب می‌شود. خانواده اولین هسته و مکانی است که انسان در آن پرورش و تربیت پیدا می‌کند. تربیت انواعی دارد که یکی از آن‌ها تربیت سیاسی افراد و تربیت نفس انسان است که این تربیت باید در خانواده صورت بگیرد و کودک را از کودکی و قبل از سن تکلیف با یک سری آداب و مسائل مهم زندگی از جمله اخلاقی، اجتماعی، سیاسی و ... آشنا کنند که با ورود او به عرصه اجتماع و مدرسه زیر بنا محکم داشته باشد و بیدی نباشد که به هر بادی به خود بلرزد و سست شود. اگر پایه و اساس چیزی را محکم و استوار قرار دهیم کمتر دچار خطا و لغزش خواهیم شد. با تزکیه نفس و از بین بردن رذایل اخلاقی؛ خواه و ناخواه از بدی‌ها و زشتی‌ها دور خواهیم شد. عصر غیبت و انتظار باعث خودسازی و اصلاح افراد می‌شود و عالی‌ترین نوع بندگی، تربیت و عمل و تلاش در افراد است. پیامبر اکرم (ص) می‌فرماید: افضل اعمال اُستی انتظار الفرَج من الیه عز وجل برترین اعمال است انتظار رسیدن فرج از خدای عزیز و بزرگ است. ۱ و تلاش در این راستا تعهد آوری دارد و فرد منتظر با اصلاح نفس خویش برای ظهور و سربازی منجی عالم آماده شده است و دست روی دست نمی‌گذارد و همه کارها را بر عهده امام عصر نمی‌گذارد بلکه خود هم تلاش می‌کند و مسئولیت پذیر است و نه تنها خود را به تباهی اندیشه و عمل نمی‌اندازد بلکه دستگیر دیگران نیز خواهد بود.

۱) شیخ صدوق، کمال الدین و تمام النعمه، جلد ۲، ص ۶۴۴، باب ۵۵، ح ۳.

امام صادق (ع) میفرماید: یکی از عبادت‌ها برای امت و شیعیان ما همت گذاشتن برای امر ماست یعنی همت به امر خاندان عصمت و طهارت علیهم السلام است آن کاری که این خاندان انجام می‌خواهند انجام دهند، اجرای عدالت در میان جهان و اصلاح شدن آنهاست.^۱ یعنی در عصر غیبت وظیفه ما اصلاح خودمان است. هر چند شنیده ایم که در زمان ظهور جهان پر از ظلم و جور شده اما این ظلم و جور به دست آدم‌های بی دین به وجود می‌آید ما دیگر نباید باعث گناه و ظلم و جور شویم و آن را اضافه کنیم. بلکه در این مسیر باید علاوه بر خودسازی و آمادگی خود؛ دیگران را هم به راه درست هدایت کنیم.

۲) منتظر و به یاد امام بودن

یکی دیگر از روش‌های تربیت سیاسی هر فرد؛ منتظر و به یاد امام زمانه خویش بودن است. یاد امام زمان (عج) و منتظر واقعی بودن ایشان عامل زنده ماندن و مهم شدن این مسئله و مسائل مهم سیاسی و پیوند ما با فرهنگ اهل بیت (ع) است و محبت و مهر ائمه را در دل‌های ما ریشه دار می‌کند همانطور که امام صادق (ع) فرموده اند: "اذا ذکرنا ذکر الله" (به راستی وقتی از ما یاد شود، از خدا یاد شده است)^۲ بنابراین با یاد امام زمان (عج) یعنی با یاد کسی که همیشه به یاد شیعیان است پیوند قلبی و ولایی ما با آن حضرت قوی و محکم‌تر خواهد شد. که با ذکر و یاد امام به یاد خدا هم هستیم کسی که در عصر غیبت امام زمان (عج) به روش درستی تربیت شده باشد. دائماً خود را در معرض دید خداوند و امام زمانش خواهد دید و اعمالی را که خداوند و امام زمانش نمی‌پسندند و ناراحت می‌شوند انجام نخواهد داد بلکه به جای آن با اعمال نیک از جمله همواره به یاد امام بودن صدقه دادن برای سلامتی امام‌هی عصر خود، خواندن دعای عهد، دعای ندبه، زیارت آل یاسین و سایر دعاها مرتبط ادای احترام و سلام روزانه به ایشان، کمک به دیگران و دوری از گناه برای نزدیک شدن فرج آن حضرت، ایشان را خشنود می‌سازد. با بررسی ریشه بسیاری از گرفتاری‌ها موجود در زندگی هر فرد و جامعه به خوبی متوجه می‌شویم که اکثر آن‌ها به خاطر غفلت و فراموشی؛ یاد و وجود امام (عج) پدید آمده است.^۳ بنابراین در زندگی هر فرد ضروری است که به یاد امام زمان خویش باشد و به دیگران هم کمک کند و این اندیشه را در آن‌ها زنده کند که برای رهایی از بسیاری از مشکلات باید به یاد امام زمان خویش بود.

۱) فقیه امامی، شبهای انتظار، ص ۲۲۲.

۲) محدثی، برای اینکه بیایی، ص ۴۴.

۳) سید نژاد، عریضه نویسی اهل بیت و امام زمان عج، ص ۱۰۱.

۳) دعا برای تعجیل در ظهور

فرد تربیت شده در عصر غیبت؛ دعا کردن برای ظهور منجی خود و عالم را یکی از وظیفه های خویش دانسته و زمانی که فردی یا امتی به درگاه الهی دعا کنند و فرج اسلام و امام زمان خویش را بخواهند باعث تجلی این خواسته در فرد و جامعه خواهد شد بنابراین خداوند نیز به این خواسته ها توجه و اسباب ظهور را فراهم می‌کند. دعا برای فرج امام زمان (عج) برای شیعیان سودمند و موجب پیوند بیشتر منتظران با امام خویش می‌شود. حضرت ولی عصر (عج) در نامه ای به اسحاق بن یعقوب، ضمن بیان مطالبی نوشتند: "برای تعجیل فرج، بسیار دعا کنید؛ چرا که فرج و گشایش شما در آن است"^۱ بنابراین روایت متوجه می‌شویم اگر می‌خواهیم در بسیاری از مشکلاتمان گشایش ایجاد شود باید برای ظهور و تعجیل در فرج بسیار دعا کنیم دعا‌های زیادی در این زمینه وارد شده که به سلامتی و درخواست ظهور حضرت ولی عصر (عج) می‌پردازد. مانند دعای "اللهم کل ولیک الفرج"، "الهی عظم البلاء"، "اللهم عرفنی نفسک" و... که برای سلامتی و ظهور و تعجیل در فرج مداومت بر آنان لازم است.^۲ مرحوم فشنودی تهرانی می‌گوید: "در مسجد جمکران اعمال را به جا آوردیم، به همراه همسرم بر می‌گشتیم. در راه، آقای نورانی را دیدم که داخل صحن شده، قصد دارند به طرف مسجد بروند. با خود گفتیم: این سید در این هوای گرم تابستان تازه از راه رسیده و [حتماً] تشنه است. به طرف سید رفتم و ظرف آبی را به ایشان تعارف کردم [سید ظرف آبرو گرفت و نوشید] و ظرف آب را برگرداند در این حال عرضه داشتم: آقا شما دعا کنید و فرج امام زمان را از خدا بخواهید تا امر فرج ایشان نزدیک شود! آقا فرمودند: "شیعیان ما را به اندازه آب خوردنی ما را نمی‌خواهند. اگر بخواهند، دعا می‌کنند و فرج ما می‌رسد". این سخن را فرمودند و تا نگاه کردم کسی را ندیدم. فهمیدم که وجود اقدس امام زمان (عج الله تعالی فرج شریفه) را زیارت کردم و حضرتش، امر به دعا کرده است.^۳ چقدر سخت و دردناک است شنیدن چنین سخنی از منجی عالم بشریت که شیعیان و پیروان ما؛ ما را حتی به اندازه آب خوردن هم نمی‌خواهند. پایان عصر غیبت باید آرزو و خواسته و آرزو باید دست به دعا برداشت و از هیچ تلاشی کوششی مضایقه نکرد.

۱. محدثی، کتاب رهنما ۱۲۸ (برای اینکه بیایی)، ص ۱۷.

۲. قاضی زاهدی، شیفتگان حضرت مهدی عج، ج ۱، ص ۱۵۵.

۳. همان

۷) عبرت آموزی از تاریخ

یکی از روش‌های مهم تربیت سیاسی؛ در سیره معصومین که در مورد توجه خواص بوده و کاربرد زیادی در تربیت داشته و دارد عبرت آموزی از گذشتگان است. درست است که تاریخ و اتفاقات آن مربوط به گذشته است اما تاثیر آن در زمان حال و آینده غیر قابل انکار است. چون تاثیر اتفاقات محدود به زمان و مکان خاصی نمی‌شوند. به همین خاطر برای پیشگیری از اشتباهات گذشتگان باید از آن رویدادهای تاریخی درس گرفت. همچنین امیرالمؤمنین علی علیه‌السلام از این روش برای تقویت اخلاق و سیاست و... در وجود کارمندان و کارگزاران و... استفاده نمودند. برای مثال به حارث همدانی و ... عبرت‌گیری از رویداد های تاریخی را یاد آور شدند.^۱

ما از تاریخ گذشتگان الخصوص اتفاقات تاریخی در قرآن از جمله حوادث قوم حضرت شعیب و گران فروشی هایشان، قوم لوط... و روایات معصومین علیه‌السلام در زندگی شخصی و جامعه باید عبرت بگیریم در اینجا خالی از لطف نیست که داستانی از یک خدمتگزار متخلف در عصر حکومت ناصر الدین شاه را بیان کنیم و از آن درس بگیریم در خاطره‌ی سفر یکی از نویسندگان به کرمان می‌نویسد: در زمان حکومت ناصرالدین شاه مردمی که حاضر به رشوه به ماموران حکومتی نبودند به بابتی بودن متهم و مجازات می‌شدند نویسنده چنین می‌گوید که در توقی بین راه کنار سرداب یک قهوه‌خانه یک پیرمردی با ظاهر هولناک پر از زخم که او را از صورت یک انسان خارج کرده بود. مواجه شدیم و قهوه چی از باب دلسوزی گاهی مقداری غذا جلوی او می‌گذاشت به پیرمرد نزدیک شدم و از او تقاضای تعریف سرگذشتش را نمودم در سخنانش از ظلم به پیرمردی مظلوم بی‌گناه که بخاطر رشوه ندادن او را نزد ناصر الدین شاه بابتی معرفی کرد و همان لحظه به شکل هولناکی دستور مرگش صادر و اجرا شد؛ اشاره می‌کرد. گفت بعد از آن زمان تا به حال دچار بیماری شدم که فقط آرزوی مرگ می‌کنم اما از مرگم خبری نیست.^۲

با توجه به این سرگذشت ها یک انسان هوشیار عبرت خواهد گرفت چون تاریخ تاثیر فراوانی در زندگی های ما می‌گذارد می‌تواند باعث عزت و بزرگی یا هلاکت و سقوط شود.

۱. بافکار، کارمند صالح، ص ۱۱۶ و ۱۱۷.

۲. همان.

نتیجه گیری

از مهم ترین جنبه های تربیتی؛ تربیت سیاسی افراد در جامعه است. که علاوه بر آگاهی و بینش سیاسی افراد موجب عملکرد صحیح آن در بستر جامعه خواهد بود. روش تربیت بر فرد شامل خودسازی و آمادگی فردی، منتظر و به یاد امام بودن، دعا برای تعجیل در ظهور، صبر و بردباری، ظلم ستیز بودن، اهل مطالعه بودن روش تربیت بر جامعه شامل آگاه سازی مردم برای ظهور و اهمیت حضور امام، کمک به مظلومان و نیازمندان عالم، پیروی از ولایت فقیه، مشارکت و فعالیت عموم افراد جامعه در صحنه های سیاسی، بصیرت افزایی، تربیت سرباز برای ظهور منجی عالم، عبرت آموزی از تاریخ می شود.

تربیت در جریان زندگی انسان نقش مهم و اساسی دارد از بهترین روش موثر در تربیت سیاسی بصیرت افزایی تمامی افراد جامعه است که به وسیله بصیرت داشتن افراد جامعه بسیاری از مشکلات به راحتی حل شده و جامعه پله های ترقی رو به افقی روشن را طی خواهد نمود و همچنین با پیروی از ولایت فقیه از راه حق و حقیقت الهی خارج نشده و این باعث تربیتی صحیح در عصر غیبت و سربازی مطیع برای امام زمان در سیره معصومین (ع) خواهد شد. اهمیت این تحقیق را با توجه به شناخت روش تربیت سیاسی می توان دور نشدن از راه حق و حقیقت با اطاعت از ولی فقیه دانست در آخر اگر می خواهیم سعادت مند شویم باید به بُعد های روش تربیت سیاسی توجه کنیم و آن ها را در زندگی به کار بگیریم.

منابع

۱. قرآن
۲. نهج البلاغه
۳. بافکار، حسین، **کارمند صالح**، قم، مرکز پژوهش‌های اسلامی صدا و سیما، جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۴.
۴. بروجردی، سید حسین، **جامع الاحادیث الاشیعه**، تهران، المهر، ۱۳۸۰، ش/۱۴۲۲ ق.
۵. پور یزدی، رحمت، **گزیده ای از تربیت و اخلاق در نهج البلاغه و غررالحکم**، قم، انتشارات قدس قم، ۱۳۹۹.
۶. تمیمی آمدی، عبد الواحد بن محمد، **غررالحکم**، بی‌جا، موسسه فرهنگی دارالحدیث، ۱۳۹۵.
۷. جعفر پیشه فرد، مصطفی، **ولایت فقیه**، بی‌جا، مرکز مطالعات و پاسخگویی به شبهات حوزه های علمیه، سال ۱۳۸۱، جلد ۱.
۸. حر عاملی، محمد بن حسن، **وسائل الشیعه**، بی‌جا، آل البیت، سال ۱۴۱۴ ق.
۹. حکمت، سپهر، **گفتمان عدالت و معنویت**، بی‌جا، هومن نوائی، مهر ۱۳۸۹.
۱۰. درافشان، محمدحسین، **حماسه سیاسی اقتصادی از منظر آیات و روایات**، قم، پژوهش‌های اسلامی، ۱۳۹۲.
۱۱. زارعی، عیسی، **رسانه ملی و فرهنگ کتابخانه‌ای**، بی‌جا، مرکز پژوهش‌های اسلامی صدا و سیما، جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۲.
۱۲. سیدنژاد، صادق، **عریضه نویسی اهل بیت امام زمان (عج)**، قم، مسجد مقدس جمکران، ۱۳۸۶ ش.
۱۳. صدوق، محمد بن علی بابویه قمی، **کمال الدین و تمام النعمه**، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۹۵.
۱۴. صفر زاده تهرانی، حسن، **باز خوانی قیام عاشورا**، بی‌جا، فرهنگستان اندیشه، سال ۱۴۰۱، جلد ۱.

۱۵. فقیه امامی، احمد، **شبهای انتظار**، قم، روضه العباس (ع)، ۱۳۸۸.
۱۶. قاضی زاهدی، احمد، **شیفتگان حضرت مهدی (عج)**، قم، انتشارات حاذق، ۱۳۸۳.
۱۷. قرائتی، محسن، ملایی، حسن، **شرایط ظهور**، قم، موسسه بنیاد فرهنگی مهدی موعود (عج)، ۱۳۹۳.
۱۸. کلینی رازی، محمد بن یعقوب، **اصول کافی**، قم، دار الحديث.
۱۹. کریمی، سعید، **رسانه و راه های تقویت مشارکت مردم در صحنه های سیاسی و اجتماعی**، قم، مرکز پژوهش های اسلامی صدا و سیما، ۱۳۸۰.
۲۰. محدثی، جواد، **برای اینکه بیایی**، مشهد، آستان قدس رضوی، ۱۳۹۷.
۲۱. موسوی اصفهانی، محمد تقی، **مکیال المکارم/روضه کافی**، قم، کتاب جمکران، ۱۳۸۱.
۲۲. مکارم شیرازی، ناصر، ۱۱۰ **سرمشق از سخنان حضرت علی (ع)**، قم، مدرسه الامام علی ابن ابی طالب علیه السلام، ۱۳۸۴.
۲۳. محمدی ری شهری، محمد، **دانشنامه امام مهدی (عج)**، بی جا، موسسه علمی فرهنگی دار الحديث، ۱۳۹۳.

